

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-10-40М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«Методологія наукових досліджень»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою
014.03 «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)»
предметної спеціальності «Історія та громадянська освіта»
денної і заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 5
від 24 січня 2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою 014.03 «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» предметної спеціальності «Історія та громадянська освіта» денної і заочної форми навчання [Електронне видання] / Прищеп Б. А. – Рівне : НУВГП, 2025. – 29 с.

Укладач: Прищеп Б. А., д.і.н., професор кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Сокаль В. А., к.п.н., доцент, в.о. завідувача кафедри суспільних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» д.і.н. Прищеп О. П.

© Б. А. Прищеп, 2025

© НУВГП, 2025

ЗМІСТ

1. Передмова.
2. Методичні поради для роботи над дисципліною.
3. Теми семінарських занять.
4. Плани семінарських занять.
5. Теми для самостійного вивчення.
6. Завдання до самостійної роботи.
7. Індивідуальні науково-дослідні завдання.
8. Питання до підсумкового контролю.
9. Рекомендована література.
10. Інформаційні ресурси.

1. Передмова

Навчальна дисципліна «Методологія наукових досліджень» є обов'язковим компонентом (ОКЗ) Освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія та громадянська освіта) другого (магістерського) ступеня вищої освіти і складовою частиною знань, необхідних для здобуття магістрантами кваліфікації вчителя історії та громадянської світи, викладача закладу фахової передвищої і вищої освіти.

Цей освітній компонент спрямований на ознайомлення здобувачів освіти з основними етапами історії розвитку методології наукових досліджень, новими напрямками і методами історичних досліджень. В ньому послідовно розкриваються різні теорії історичного процесу, розглянуті фактори історичного процесу, впливові історичні парадигми (школа «Анналів», історія повсякденності, соціальна історія, мікроісторія, постмодернізм та інші). Велика увага приділена інструментарію історика – різним методам соціального та історичного пізнання. Показана специфіка суспільних і гуманітарних наук, розглядаються принципи побудови наукових теорій.

Головною метою навчальної дисципліни є досягнення здобувачами сучасних дослідницьких методологій в історичній науці, різноманітних історичних підходів до бачення «джерела» та його оцінки; формулювання дослідницьких завдань та методів, опанування засад академічного письма та етики.

Окрім лекційних занять значна кількість годин (20 год.) відводиться семінарським заняттям як одній із базових форм навчально-виховного процесу, що сприяє активізації самостійної роботи студентів.

2. Методичні поради для роботи над навчальною дисципліною

Запропонована здобувачам вищої освіти 5 курсу предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) навчальна дисципліна пропонує поглянути на історичний розвиток людства і процес його пізнання крізь призму знань інших наук. Зокрема, зміст цього курсу охоплює проблематику філософії, культурної антропології, соціології, інформатики, а також низки спеціальних історичних дисциплін – історіографії, джерелознавства, герменевтики, регіоналістики, урбаністики і їх методи досліджень.

До кожної з тем вказані питання, рекомендована література, яку потрібно опрацювати. При підготовці до семінарських занять і в ході їх проведення слід глибоко осмислити основні положення сформульованих питань з тим, щоб у подальшій роботі в середній школі широко використовувати набуті знання для залучення учнів до наукових історичних досліджень.

Підготовку до семінарських занять пропонується здійснювати наступним чином:

Після уважного ознайомитися з планами занять слід переглянути конспекти лекцій по конкретній тематиці і приступити до опрацювання рекомендованої навчально-методичної і наукової літератури. Для пошуку літератури варто користуватися вказаними Інтернетресурсами, а також електронними каталогами бібліотечних закладів.

Знайомлячись із рекомендованою літературою, слід виділяти і фіксувати основні думки і положення відповідно до плану семінару. Текст виступу на семінарському занятті складається у формі доповіді, реферату, поширеного плану чи то тез. Виступ здобувача повинен бути розрахований до 8 хвилин з одного питання, а доповнення – 3-4 хвилини.

Багато не зачитувати підготовлений текст свого виступу, а проговорювати його усно. Варто також бути готовим дати оцінку виступам своїх одногрупників. Такі підходи дозволять у подальшому вільно почувати себе у ролі лектора в шкільній аудиторії чи то в інших публічних місцях.

Високим рівнем підготовки здобувача вищої освіти до семінарських занять вважається такий, коли він готується до кожного заняття, бере активну участь у їхньому проведенні у різних формах (підготовка доповіді чи реферату, особистий виступ чи доповнення). Аби відповідь здобувача була повноцінною, він повинен вміти:

- глибоко і всебічно розкрити суть питання;
- пов'язати його із сучасністю, (обов'язково – з регіональною проблематикою);
- об'єктивно аналізувати виступи своїх однокурсників;
- робити після кожного виступу короткі висновки і узагальнення.

Рационально організована робота здобувачів вищої освіти по підготовці до практичних занять сприятиме міцному, систематичному, свідомому засвоєнню ними матеріалу з методики наукових досліджень.

Критерії оцінювання практичних завдань при підготовці семінарських занять та питань, винесених на самостійне опрацювання (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки;

60% – завдання виконано повністю, але порушені терміни виконання та вимоги до оформлення;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки.

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Денна форма	Заочна форма
1.	Понятійний апарат та термінологія наукових досліджень.	2 год.	2
2.	Основні напрямки та методи історичних досліджень у XIX ст.	2 год.	2
3.	Розвиток історичної думки у першій половині XX ст. на Європейському континенті.	2 год.	2
4.	Дослідження в області філософії історії у XX ст.	2 год.	-
5.	Розробка питань теоретичної історії в другій половині XX ст.	2 год.	-
6.	Соціальна історія: різноманіття тематики та міждисциплінарні дослідження.	2 год.	2
7.	Усна історія: методи та проблеми.	2 год.	-
8.	Історія повсякденності та історія	2 год.	-

	знизу.		
9.	Локальна історія та мікроісторія.	2 год.	-
10.	Історична пам'ять та історія менталітету.	2 год.	-
	Разом	20 год.	8 год.

4. Плани семінарських занять

Семінарське заняття № 1

Тема: Понятійний апарат та термінологія наукових досліджень.

Вид заняття: семінар-бесіда.

Методи: співбесіда; робота з навчальною літературою й історичними джерелами; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Поняття, зміст і функції науки.
2. Структура і класифікація науки.
3. Поняття методології і методу.
4. Загальнонаукові методи дослідження (аналіз і синтез, абстрагування, узагальнення, індукція і дедукція, аналогія, моделювання, класифікація,
5. Форми наукового знання (факт, наукові проблеми, наукова гіпотеза, категорії науки, закони науки, наукова теорія).

Узагальнення вивченого: діагностика знань в усній і тестовій формі.

Рекомендована література: 2, 3, 5, 16, 17, 23

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 2

Тема: Основні напрямки та методи історичних досліджень у XIX ст.

Вид заняття: семінар-практикум.

Методи: практичні завдання; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Соціологічна історія:
 - 1.1. Від просвітництва до позитивізму (творчість Клода Анрі де Сен-Симона (1760-1825));
 - 1.2. Науковий доробок засновника філософії позитивізму Огюста Конта (1798-1857);
 - 1.3. Соціологічне бачення історії у творчості Герберта Спенсера (1820-1903);
 - 1.4. Історична соціологія К. Маркса.
2. Німецька класична історіографія:

- 2.1. Творчість глави «малонімецької школи» історика Йоганна Густава Дройзена (1818-1884);
- 2.2. Поєднання позитивістських ідей із культурно-історичними підходами у творчості історика Карла Лампрехта (1856-1915).

Узагальнення вивченого: діагностика знань в усній і тестовій формі.

Рекомендована література: 2, 3, 4, 6, 24

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 3

Тема: Розвиток історичної думки у першій половині ХХ ст. на Європейському континенті.

Вид заняття: семінар-дискусія.

Методи: співбесіда; робота з науковою літературою; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Інтелектуальний перелом на рубежі століть.

2. Соціологічна історія та її трансформації:
 - 2.1. Соціологічна історія Макса Вебера;
 - 2.2. Історико-соціологічні теорії початку ХХ ст.;
 - 2.3. Школа «Анналі» – нова історична наука.

Узагальнення вивченого: діагностика знань у формі колоквиуму.

Рекомендована література: 1, 2, 5, 8, 12, 20

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 4

Тема: Дослідження в області філософії історії у ХХ ст.

Вид заняття: семінар-бесіда.

Методи: співбесіда, робота з навчально-методичною літературою; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Абсолютний історизм Б. Кроче.
2. Ідея історії Р.Д. Коллінгвуда.
3. Історія цивілізацій А.Д. Тойнбі.
4. Аналітична філософія історії (неопозитивізм).
5. Філософія історії людини (екзистенціалізм).

Узагальнення вивченого: діагностика знань в усній і тестовій формі.

Рекомендована література: 2, 3, 4, 15, 23

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 5

Тема: Розробка питань теоретичної історії в другій половини ХХ ст.

Вид заняття: семінар-практикум.

Методи: бесіда, робота з науковою літературою; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Нові тенденції у розвитку науки.
2. Марксизм і неомарксизм в історії.
3. Школа «Анналів»: «глобальна історія», «антропологічна історія».
4. Структурна антропология та історія.

Узагальнення вивченого: діагностика знань у формі тестових завдань.

Рекомендована література: 2, 7, 8, 11, 13, 14

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 6

Тема: Соціальна історія.

Вид заняття: семінар-дискусія.

Методи: аналіз історій і ситуацій; дебати; мозковий штурм.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Поле діяльності соціальної історії.
2. Оновлення методології.
3. Нові напрямки досліджень.
4. Гендерна історія.

Узагальнення вивченого: діагностика знань у формі тестових завдань.

Рекомендована література: 2, 10, 19

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 7

Тема: Усна історія.

Вид заняття: семінар-практикум.

Методи: робота з історичними джерелами; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Значення досліджень усної історії.
2. Метод усної історії.
3. Проблеми усної історії.
4. Становлення усної історії в Україні.

Узагальнення вивченого: діагностика знань у формі тестового контролю.

Рекомендована література: 10, 19, 25

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 8

Тема: Історія повсякденності та історія знизу.

Вид заняття: семінар-бесіда.

Методи: співбесіда; діагностика знань, самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Історія повсякденності як напрямок історичних досліджень:

1.1. Історія повсякденності: між соціальною історією та етнологією.

1.2. Різноманіття підходів;

1.3. Спільне у вивченні історії повсякденності.

2. Історія «знизу»:

2.1. Основи і зміст поняття історія «знизу».

2.2. Особливості наукового дослідження історії «знизу».

Узагальнення вивченого: діагностика знань в усній і тестовій формі.

Рекомендована література: 9, 10, 25

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 9

Тема: Локальна історія та мікроісторія.

Вид заняття: семінар-бесіда.

Методи: співбесіда; робота з науковою літературою; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Локальна історія:

1.1. Сучасне бачення локальної історії;

1.2. Історична регіоналістика та нова локальна історія

2. Мікроісторія:

2.1. Пояснення терміну «мікроісторія» як напрямку історичних досліджень;

2.2. Макро-, мезо- і мікропідходи в історичних дослідженнях: концептуальний плюралізм;

2.3. Мікроісторія як засіб пояснення поведінки людини через призму конфлікту з навколишнім середовищем;

2.4. Сучасні наукові дослідження мікроісторії.

Узагальнення вивченого: діагностика знань у формі тестових завдань.

Рекомендована література: 3, 9, 10, 19, 25

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 10

Тема: Історична пам'ять та історія менталітету.

Вид заняття: семінар-практикум.

Методи: опрацювання історичних джерел; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Пам'ять, історична пам'ять, колективна пам'ять.
2. Історія менталітету.
3. Історія менталітету у працях вчених представників школи «Анналів».
4. Історія ідей.

Узагальнення вивченого: діагностика знань у формі фронтального опитування.

Рекомендована література: 10, 15, 25

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану семінарського заняття.

5. Теми для самостійного вивчення

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є основним видом засвоєння навчального матеріалу з курсу «Методологія наукових досліджень» у поза аудиторний час. Її метою є вироблення навичок і вміння працювати з літературою, віднаходити головні, стрижневі аспекти проблем, що потребують твердого засвоєння, набуття

здатності визначати свою позицію щодо дискусійних ідей чи концепцій та аргументовано її обґрунтувати.

Предметом самостійної роботи здобувачів є вивчення окремих тем навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень», написання рефератів і есе, підготовка реферативних матеріалів по важливих проблемах цієї навчальної дисципліни. Самостійна робота здобувачів передбачає також опрацювання письмових джерел, наукових праць з окремих проблем історіографії історичної науки, роботу зі статтями та монографіями відомих істориків, філософів, соціологів.

Самостійна робота організовується у такій бажаній послідовності:

- попереднє вивчення навчальної програми з дисципліни;
- ознайомлення з літературою по темі майбутньої лекції;
- слухання лекції, складання лекційного конспекту з подальшим його доопрацюванням;
- вивчення і аналіз рекомендованої літератури і виконання контрольних завдань;
- з'ясування питань, які виникли в процесі вивчення матеріалу, під час консультації у викладача.

Важливою формою самостійної роботи є підготовка **реферату** – кроткого викладення основних положень тієї чи іншої наукової праці чи проблеми переважно у письмовому вигляді. По суті це має бути самостійне дослідження запропонованої літератури. У тексті реферату виділяється вступ (із аргументацією актуальності теми), основна частина (із розбивкою на розділи) і висновки (тут має бути викладена власна оцінка проаналізованої літератури).

Обсяг тексту реферату – до 15 сторінок, видрукованих на окремих аркушах паперу А-4 з відповідною нумерацією сторінок.

Раціонально організована самостійна робота здобувачів вищої освіти сприятиме міцному, систематичному, свідомому засвоєнню ними матеріалу навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень»

Основні теми навчальної дисципліни, що потребують самостійного опрацювання:

1. Використання компаративного методу в сучасних історичних дослідженнях.
2. Формування філософії позитивізму в першій половині – середині ХІХ ст.
3. Соціологічна теорія Герберта Спенсера (1820-1903).
4. Позитивістські ідеї у творчості Михайла Петровича Драгоманова (1841-1895).
5. Німецька класична історіографія другої половини ХІХ ст.
6. Формулювання на початку ХХ ст. нових ідей представниками філософського напрямку неокантіанства та їх вплив на подальший розвиток історичної науки.
7. Історична соціологія Карла Маркса і соціологічна історія Макса Вебера.
8. Етапи розвитку французької Школи «Анналів».
9. Становлення цивілізаційної концепції історії людства.
10. Розвиток аналітичної філософії історії в першій половині ХХ ст.
11. Витоки і сенс історії у творчості Карла Ясперса.
12. Розвиток теоретичних досліджень в українській історичній науці кінця ХХ – початку ХХІ ст.
13. Становлення усної історії в Україні.
14. Історична регіоналістика та нова локальна історія.

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	год. для денної форми навч.	год. для заочн. форми навч.
1	Законспектувати одну з публікацій українських вчених кінця ХХ – початку ХХІ ст., що присвячена теоретичним проблемам історичної науки.	9	12
2	Підготувати реферативне повідомлення про використання компаративного методу науковцями в сучасних історичних дослідженнях.	9	12
3	Законспектувати з колективної праці «Нові підходи до історіописання» / За ред. Пітера Берка. Київ, 2013. сюжети про мікроісторію.	9	12
4	Записати і письмово оформити родинні спогади про повсякденне життя української сім'ї у 60-70-х роках ХХ ст. для участі у диспуті.	8	12
5	Законспектувати розділи з монографії Ф. Броделя «Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, ХV–ХVІІІ ст. Т. 1. Структури повсякденності: можливе і неможливе», 1995.	9	12
6	Складання тексту виступу «Висвітлення історії України у 15-томному виданні «Україна крізь віки» (на прикладі одного	9	12

	з томів).		
7	Законспектувати з колективної праці «Нові підходи до історіописання / За ред. Пітера Берка. Київ, 2013» сюжети про жіночу історію.	9	12
8	Складання тексту виступу «Погляди на історичний процес визначного історика, філософа, соціолога» (за вибором із списку, дивись розділ 7).	9	12
9	Законспектувати з колективної праці «Нові підходи до історіописання / За ред. Пітера Берка. Київ, 2013» сюжети про «нову історію».	9	12
	Разом	80	108

7. Індивідуальні науково-дослідні завдання

Підготовка і захист реферату на тему: «Сторінки біографії та погляди на історичний процес ученого (ім'я, прізвище)»

План

1. Вступ.
2. Сторінки біографії ученого.
3. Характеристика поглядів науковців, на яких базувались розробки ученого.
4. Огляд основних праць ученого.
5. Наукові методи, які застосовував у своїх працях учений.

6. Основні ідеї, сформульовані ученим та їх еволюція в процесі наукових досліджень.

3. Висновки.

4. Список використаних джерел та літератури.

Вчені, науковий доробок яких може бути охарактеризований у рефераті:

Огюст Конт (1798-1857)

Герберт Спенсер (1820-1903)

Джон В. Дрепер (1811-1882)

М. П. Драгоманов (1841-1895)

Карл Маркс (1818-1883)

Йоганн Густав Дройзен (1818-1884)

Якоб Буркхардт (1818-1897)

Вільгельм Дільтей (1833–1911)

Георг Зіммель (1858-1918)

Генрих Ріккерт (1863-1936)

Макс Вебер (1864-1920)

Томаш Гаррік Масарик (1850-1937)

Еміль Дюркгейм (1858-1917)

Люсьєн Февр (1878-1956)

Марк Блок (1886-1944)

Робін Джордж Коллінгвуд (1889-1943)

Освальд Шпенглер (1880-1936)

Арнольд Джозеф Тойнбі (1889-1975)

Карл Поппер (1902-1996)

Сьорен Кьєркегор (1813-1855)

Анрі Бергсон (1859-1941)

Едмунд Гуссерль (1859-1938)

Хосе Ортега-і-Гасет (1883-1955)

Мартін Хайдеггер (1889-1976)

Жан-Поль Сартр (1905-1980)

Альбер Камю (1913-1960)

Фернан Бродель (1902-1985)

Жак Ле Гофф (1924-2014)
Клод Леві-Строс (1908-2009)

8. Питання для підсумкового контролю

1. Визначте поняття, зміст і функції науки.
2. Дайте характеристику структури і класифікації науки.
3. Розкрийте зміст понять методології і методу історичних досліджень.
4. Охарактеризуйте загальнонаукові методи дослідження: аналіз і синтез, абстрагування, узагальнення.
5. Охарактеризуйте загальнонаукові методи дослідження: індукція і дедукція, аналогія, моделювання.
6. Охарактеризуйте загальнонаукові методи дослідження: класифікація, типологія.
7. Охарактеризуйте загальнонаукові методи дослідження: статистичний, порівняльний, евристичний, ретроспективний.
8. Дайте характеристику поглядів на історичний процес засновника філософії позитивізму французького вченого Огюста Конта (1798-1857).
9. Окресліть внесок французького літературознавця Іпполіта Тена (1828-1893) у поширенні позитивізму в другій половині XIX ст.
10. Поясніть, що являла собою система «синтетичної філософії» англійського філософа і соціолога, представника позитивістського напрямку Герберта Спенсера (1820-1903).
11. Охарактеризуйте погляди на історичний процес американського вченого Джона В. Дрепера (1811-1882).
12. Яким був внесок Михайла Петровича Драгоманова (1841-1895) у поширення ідей позитивізму в Україні.

13. Дайте характеристику поглядів глави «малонімецької школи» істориків Йоганна Густава Дройзена (1818-1884).
14. Назвіть основні складові історичної соціології Карла Маркса.
15. Вкажіть, які фундаментальні наукові відкриття на зламі XIX-XX ст. стали початком формування нової наукової картини світу.
16. Поясніть, яким був внесок у розвиток ідей неокантіанства професора філософії Берлінського університету Вільгельма Дільтея (1833–1911).
17. Охарактеризуйте неокантіанські погляди Генріха Ріккерта (1863–1936).
18. Який шлях подолання теоретико-пізнавальних проблем, поставлених неокантіанцями на ґрунті історії запропонував німецький історик і соціолог Макс Вебер (1864–1920).
19. Дайте характеристику філософських та історичних ідей чеського філософа, історика і політика Томаша Гарріка Масарика (1850-1937).
20. Охарактеризуйте теоретичні погляди Михайла Сергійовича Грушевського (1866–1934).
21. В чому суть соціологічного виміру суспільства запропонованого у працях французького вченого Еміля Дюркгейма (1858-1917).
22. Які основні складові нового наукового напрямку – «культурноісторичний синтез», який розробляв французький вчений Анрі Берр (1863-1954).
23. Якими були методологічні положення, що склали основу наукових досліджень вчених французької Школи «Анналів».
24. Дайте характеристику наукового доробку засновників французької Школи «Анналів» Люсьєна Февра і Марка Блока.

25. Дайте характеристику філософських та історичних ідей англійського вченого Робіна Джорджа Коллінгвуда (1889-1943).
26. Поясніть, яким є внесок англійського історика Арнольда Джозефа Тойнбі (1889-1975) у розробку цивілізаційної філософії історії.
27. В чому бачив сенс історії, її мету і завдання англійський історик Арнольд Джозеф Тойнбі (1889-1975).
28. Охарактеризуйте основні ідеї аналітичної філософії історії Карла Поппера (1902-1996), сформульовані в його праці «Відкрите суспільство та його вороги» (1943).
29. Якими були погляди філософа й історика Карла Поппера (1902-1996) на можливості відкриття загальних законів руху суспільства.
30. Розкрийте особливості індивідуалістично-культурного розуміння історії і людини у творчості іспанського філософа Хосе Ортеги-і-Гасета (1883-1955).
31. Дайте характеристику загального підходу до історії і суспільства французького історика Фернана Броделя (1902-1985).
32. Поясніть, що таке теорія «історичного часу», яку сформулював Фернан Бродель (1902-1985).
33. Вкажіть особливості «соціальної історії культури» (антропологічної історії), яку розробляють сучасні представники Школи «Анналів».
34. Поясніть, які зміни внесли представники французької Школи «Анналів» третього покоління в теоретичні засади історіографії започаткувавши «нову історію».
35. Які нові підходи у вивченні історії запропонували у другій половині ХХ ст. американські вчені, започаткувавши «нову економічну історію».
36. З'ясуйте, як трактує історію американський філософ і соціолог Еріх Фромм (1900-1980).

37. Дайте характеристику структурної антропології, започаткованої французьким етнологом і соціологом Клодом Леві-Стросом (1908-2009).
38. Поясніть, яке значення мають дослідження усної історії.
39. Окресліть коло проблем усної історії.
40. Розкрийте, як відбувалося становлення усної історії в Україні.
41. Вкажіть основні складові гендерної історії.
42. Розкрийте особливості наукових досліджень історії «знизу».
43. Охарактеризуйте історію повсякденності як напрямок історичних досліджень.
44. Дайте характеристику різним підходам до вивчення історії повсякденності.
45. Окресліть спільні риси в історії повсякденності.
46. Що спільного мають і чим відрізняються історія повсякденності та історія «знизу».
47. Розкрийте сучасне бачення локальної історії.
48. Що спільного мають і чим відрізняються регіоналістика і локальна історія.
49. Поясніть зміст терміну «мікроісторія» як напрямку історичних досліджень.
50. Охарактеризуйте історію менталітету як один із сучасних напрямків історичних досліджень.

9. Рекомендована література

Основна:

1. Блок Марк. Апологія історії або ремесло історика. Київ: LAURUS, 2018. 144 с.
2. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів: ЛДУ ім. І. Франка, 1999. 224 с.
3. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: Навч. посіб. / В.М. Литвин, В.І. Гусев, А.Г. Слюсаренко та ін. Київ: Вища школа., 2002. 430 с.
4. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. Київ: Основи, 1996. 615 с.
5. Яковенко Н.М. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007. 375 с.
6. Ящук Т.І. Філософія історії: Курс лекцій. Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2004. 536 с.

Допоміжна:

7. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. Т. 1. Структури повсякденності: можливе і неможливе. Переклад з французької Г. Філіпчук. Київ: «Основи», 1995. 543 с.
8. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Київ: Основи, 1998. 534 с.
9. Верменич Я. Локальна історія як науковий напрям: традиції й інновації. Київ: Інститут історії України, 2012. 284 с.
10. Дворкін І.В., Харченко А.В. Сучасні напрями історичних досліджень. Конспект лекцій з навчальної дисципліни. Харків, 2022. 50 с.
11. Дюпон-Мельниченко Жан-Бернар, Ададуrow Вадим. Французька історіографія ХХ століття. Львів, 2001. 170 с.

12. Дюркгейм Е. Метод соціології. Київ;Харьков, 1999.197 с.
13. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія: посіб. для студ. істор. спец. університетів. Львів: ПАІС, 2007. 312 с.
14. Козеллек Райнгарт. Часові пласти: Дослідження з теорії історії / пер. Володимира Шведа, ред. і коментарі Сергія Стельмаха. Київ, 2006. 429 с.
15. Ле Гофф Жак. Середньовічна уява. Львів, 2007. 350 с.
16. Лях С. Методологія історії: класика і практика: навчальний посібник. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 130 с.
17. Мельник Л.Г. Предмет і методологія історичної науки. Київ, 1995.
18. Нові перспективи істріописання / За ред. Пітера Берка. Пер. Тетяни Портнової та Андрія Портнова. К., 2004. 379 с.
19. Нові підходи до історіописання / За ред. Пітера Берка. Пер. Тетяни Портнової та Андрія Портнова. К., 2013. 368 с.
20. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства: навч. посіб. для студентів гуманіт. фак-тів ВНЗ. К: Либідь, 2000. 360 с.
21. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Київ: Основи, 1994. Т. I. 444 с.; Т. II. 494 с.
22. Рікер Поль. Історія та істина / Пер. Віктора Шовкуна. Київ, 2001.
23. Тельвак В. Історіографія та методологія історії. Дрогобич, 1999.
24. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. Т. 2. Київ, 1995.
25. Черномаз Б. Методологія історії ХХ ст. (навчальний посібник). Умань, 2011. 112 с.

10. Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека НУВГП – м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75. URL: <http://lib.nuwm.edu.ua/>
2. Рівненська обласна наукова бібліотека – м. Рівне, вул. Олександра Борисенка, 6. URL: <http://lib.rv.ua>
3. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. : URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
5. Інститут історії України НАН України. URL: <http://history.org.ua>
7. Локальна історія. Мультимедійна онлайн-платформа про минуле та сучасне України. URL: <https://localhistory.org.ua/>